

Havørn. For små hundrede år siden blev den betragtet som uønsket vildt og skudt ned fra den danske himmel. Men nu er Europas største rovfugl for alvor vendt tilbage til den danske natur, og alt ånder fred og idyl – sådan da.

Da majestæten vendte hjem

AF JONAS WISBECH VANGE

Hun ligger trygt i sin rede og skuer ud over et lollandsk skovlandskab af høje, slanke gråpoper, hvis grene filtrer sig sammen under den blå himmel. Fjerene blaftrer en anelse, hovedet bevæger sig i små ryk. Man ser friskt blod på det gule næb. Blodet stammer fra det seneste måltid: et lille, ubestemmeligt dyr i billedets kant. Hun rejser sig. To æg kommer til syne. Næbbet skubber lidt til dem. Så lægger hun sig atter over dem, som var hun hættten over mormors tekande.

Nogle timer senere klækkes det første æg. Man hører skrigene, ser hannen komme hjem og den lille fjerløse havørneunge komme til syne. Det hele opleves gennem det lille kamera, der sidder monteret over reden og sørger for, at danskerne kan følge et ynglende havørnepar 24 timer i døgnet.

For i marts kunne Dansk Ornitologisk Forening (DOF) på deres hjemmeside meddele, at Europas største rovfugl gik *live*. Ideen var at udbrede kendskabet til havørnen ved at give offentligheden mulighed for at følge livet i en »ynglende« ørnerede.

Bag initiativet står Projekt Fokuseret Fugleforvaltning, der er et beskyttelsesprojekt under DOF finansieret af Villum Fonden, hvor fokus er på ni truede arter, herunder havørnen.

»Vi vil vise, at vild natur ikke kun er noget, man ser på BBC, men også noget vi har herhjemme. Der er jo folk ude i landet, der slet ikke har hørt, at vi har havørne i Danmark, og så er der folk, der bare ikke ved, hvor udbredt den efterhånden er blevet. Så ved at vise havørnen frem, håber vi på, at folk får et forhold til havørnen, og at vi derigennem kan få en bedre offentlig beskyttelse af arten,«

Havørnen får hvid hale med årene, så her er det en senior, der lander.

siger projektets leder, biolog Jørn Dyhrberg Larsen.

KASTER man et blik på havørnens brogede historie, forstår man, hvorfor der står beskyttelse på programmet.

For på godt og vel halvtreds år lykkedes det gennem målrettet forfølgelse danskerne at udrydde den majestætiske fugl med det rekordstore vingefang på op til to og en halv meter. Et vingefang, der havde svævet over landet siden istiden.

Årsagerne til udryddelsen inkluderer ifølge naturvejleder og forfatter til bogen *Havørnens Danmark*, Erik Ehmsen, »en elendig fugl importeret fra Kina« og »de gebommerlige tæsk«, Danmark fik af tyskerne i 1864.

Da Danmark ved nederlaget i 1864 mistede land, blev tidligere vild natur langs kysterne opdyrket som kompensation, og tørlægningen af havørnens tag-selv-borde, de lavvandede søer og kystområder tog fart. Desuden ønskede regeringen, at danskerne for fremtiden skulle kunne forsvare sig. Så priserne på skydevåben styrtdykkede, så de snart blev allemandsje. Skytteforeninger skød op, og med introduktionen af fasanen (den elendige fugl, importeret fra Kina) omkring 1870, gik der for alvor sport i at jage uønsket vildt.

»Tankegangen var yderst primitiv. Skød man alle de ræve, rovfugle og så videre, der levede af vores vildt, havde man bedre muligheder for selv at få en masse på tasken – som det hedder på jægersprog. Og det viser sig jo at være noget sludder, for hvis ikke du har rovdyrene, går der sygdom i vildtet. Men sådan tænkte man, og det var jo sådan, at man fik penge for hver klo, man indleverede. Og når der er penge i skidtet, ved vi alle, hvad der sker,« siger Erik Ehmsen.

Fra 1800-tallet og et stykke ind i 1900-tallet havde man gang i en regulær kollektiv ned-

Glade givere. I Frankrig såvel som i Danmark diskuterer man intenst skattetryk, millionærskat, skattely og skatteflugt. De fleste vander sig over skattetrykket, men noget tyder på, at vi rent faktisk bliver lykkeligere af at betale vores skat.

Skattetryk

AF ASKE MUNCK

PARIS – »Skatteunddragelse er den eneste intellektuelle syssel, der bærer en belønning i sig,« ymte den britiske økonom John Maynard Keynes engang. Og hvis man retter blikket mod ikke mindst Frankrig, vil man nok være tilbøjelig til at give den legendariske økonom ret. Nogle vil ligefrem hævde, at de ideologiske skillelinjer efter Den Kolde Krigs endeligt og Berlinmurens fald primært drages i fordelingspolitikken og decimalerne i skatteprocenten.

I Frankrig har man således set en voldsom vækst i antallet af velhavere, som har stukket halen mellem benene for at undgå præsident François Hollandes og hans socialistiske regerings vedvarende forsøg på at brandbeskatte landets millionærer. Selv den nu afgåede budget- og økonomiminister Jérôme Cahuzac havde sågar forsøgt at undgå at svare skat af sin formue ved at stuve sine millioner af vejen på hemmelige konti i Schweiz og Singapore.

Formuen havde han skabt sig ved at transplantere hår på sin eksklusive klinik.

Det har skabt en vild debat i Frankrig om, hvorvidt man er gået for vidt med skattetrykket, og om man ikke er ved at ødelægge selve beskatningsfundamentet ved at sætte trækprocenterne alt, alt for højt – eller som franskmandene siger *trop d'impôt, tue l'impôt*, »for meget skat dræber skatten« – en perifraser af den berømte økonom Arthur Laffers teorem, der siger, at man kun kan hæve skatterne indtil et vist punkt, hvorefter incitamentet til at arbejde forsvinder, og grundlaget for beskatningen dermed begynder at smuldre.

Men ifølge økonomien Olivier Bargain fra Université d'Aix-Marseille er debatten om skattetrykket aldeles misvisende. For den fokuserer på en ekstremt lille og utilfreds minoritet af ekstremt rige skatteydere, som flygter ud af Frankrig – som blandt andre skuespilleren Gérard Depardieu, der har søgt tilflugt i Rusland, eller ejeren af luksuskonglomeratet LVMH, Bernard Arnault, der pønser på at rykke til Belgien.

»Debatten overser ganske det flertal på 99,9 procent af befolkningen, der ikke blot betaler deres skat, men som måske ligefrem gør det med glæde,« siger Olivier Bargain til Weekendavisen.

Og jo, De læste rigtigt: Den franske økonom mener, at flertallet af Europas befolkning faktisk betaler skat med glæde. Men ikke nok med det: Ifølge Olivier Bargain kan indkomstskat ligefrem have en positiv effekt på individets følelse af lykke.

DET satte han og kollegerne på det tyske forskningsinstitut Institut zur Zukunft der Arbeit i Bonn sig for at påvise. Og de har netop offentliggjort resultaterne af deres forskningsprojekt i en videnskabelig artikel med titlen »Happy Taxpayers. Income Taxation and Well-being« – en knastør, koncis og veldokumenteret sag på blot 34 sider.

Bevæggrunden for projektet var helt indlysende, fortæller Olivier Bargain.

»For i betragtning af hvor stor en rolle indkomstskatten spiller, er det påfaldende, så lidt

man overhovedet ved om, hvordan indkomstskatten påvirker individets lykkefølelse.«

Men hvordan i alverden måler man det? Det fransk-tyske forskerhold tog et omfattende socioøkonomisk panel (GSOEP), der består af 11.000 tyske husholdninger, som man har fulgt i 30 år. De tilgængelige data for panelet rummer udover oplysninger om alder, sundhed, uddannelse og så videre også videnskabeligt baserede mål for personlig lykke, der følger de gangvise sociologiske definitioner af den ellers flyvske størrelse. Disse tal krydstabulerede forskerne med skatteprocenterne og kunne dermed opnå et temmelig præcist mål for sammenhængen mellem lykkefølelse og skatteprocent. Alt andet lige, forstås.

Resultaterne af deres forskning var slående:

»Vi påviste, at skatten har en positiv effekt på den personlige lykkefølelse ved konstante leveforhold,« forklarer Olivier Bargain. Men ikke nok med det. Bargains og kollegernes resultater viste også, at højere skatter øger lykkefølelsen, men kun hvis nettoindkomsten forbliver uændret.

skydning af det danske økosystem. Havørne, kongeørne, duehøge, tårnfalke og musvåger faldt fra himlen. Godserne kæmpede om at nedlægge flest. På ét gods skød man i 1884-1885: 25 duehøge, 175 falke, 9 kongeørne, 12 havørne og en fiskeørn.

Det sidste havørnepar yngede i 1911 på øen Havnø i Mariager Fjord. I 1912 døde en af fuglene, fordi en skytte havde lagt et forgiftet kadaver ud til den. Magen blev skudt i 1919, efter at have fundet en ny mage, som holdt til ved reden, indtil den mange år senere døde. Med den uddøde den danske havørn.

DATIDENS ornitologer tvivlede på, om vi nogensinde ville få havørnen at se igen, men i 1990'erne vendte »den flyvende dørt« for alvor tilbage. I 1996 yngede det første havørnepar i mere end 80 år, og siden har flere og flere havørne indtaget danske skove, fjorde, kyster og søer, hvor den nu hugger sine kløer i alt fra bras, mulde, gedde og skalle til edderfugl, skarv, blichøne og lappedykker.

I en optælling fra januar talte DOF 374 havørne i Danmark, hvoraf hovedparten dog er overvintrende fugle fra Sverige. I 2012 havde man 48 danske havørnepar med rede og 38 ynglende par. Siden er flere nye kommet til, og det vurderes realistisk, at bestanden kan nå op over de hundrede par. Til glæde for det danske økosystem, siger biolog Jørn Dyhrberg Larsen:

»Havørnen er jo en toppredator, der evolutionsmæssigt bidrager til den naturlige selektion af byttearterne. Men man kan også se dem som en indikation på naturen og biodiversitetens tilstand; at der er et varieret grundlag både i forhold til habitat og føde. Så jo flere toppredatorer, der er plads til, jo bedre har naturen det. Havørnen er et sundhedstegn.«

Den nydanske havørn kommer først og fremmest fra et bugnende, tysk overskudslager, hvor unge par i deres søgen efter nyt territorium har bevæget sig nordpå. Foreløbig kan Lolland, Falster og Sydvestsjælland sammen med Sydfyn og den Syd-/Sønderjyske østkyst glæde sig over at have havørnereder i nabolaget. Resten af landet må vente på rederne, der langsomt men sikkert spreder sig mod nord og vest.

Helt tilbage i 1992 startede Dansk Ornitologisk Forening »Projekt Ørn«, hvis

Haliaeetus albicilla

Europas største rovfugl med et vingefang på 200-250 centimeter.

Lever af fisk, vandfugle (blichøns, ænder, skarver) og pattedyr. Spiser gerne ådsler.

Kendes på det gule næb og de brede, firkantede vinger. Ungfuglene er mørke/brune, mens gamle fugle har hvid hale og lyst hoved.

Havørnen kan blive op til 30 år gammel. Blev forfulgt af jægere fra midten af 1800-tallet og ind i næste århundrede.

Det sidste danske par yngede i 1911, hvorefter arten uddøde.

I 1931 blev den fredet. Siden gjorde havørne forsøg på at yngle, men uden held.

Muligvis grundet landbrugets brug af pesticider, der gik ind i fødekæden

og påvirkede skaltykkelsen på ørnens æg, så de nemmere flækkede.

Først i 1996 lykkedes det et nyt, dansk havørnepar at få unger på vingerne.

I 2012 havde Danmark 48 havørnepar med rede. Af disse yngede 38.

Myterne om havørne, der fløj bort med både geder, kalve og børn, har været mange.

En havørn kan dog ikke løfte mere end 2-2,5 kilo.

Det direkte signal fra havørnereden kan findes på pandion.dof.dk

»Havørnens Danmark«, www.dof.dk

erklærede mål var at få de store ørne tilbage som ynglefugle i Danmark. Det lykkedes allerede få år senere, men indsatsen stoppede ikke med det, fortæller projektleder Lennart Pedersen:

»I dag er vores vigtigste opgave at beskytte den danske ørnebestand. Så når vi eksempelvis finder en havørnerede, vurderer vi, om der skal indføres restriktioner, så man ikke må færdes inden for en afstand af 300 meter. Vi taler med lodsejeren, så han er vidende om reden og tager hensyn til de nye beboere. Og så har vi selve overvågningen, hvor mere end halvtreds redekoordinatorer over hele landet holder øje med hver sin ørneede; hvorvidt beskyttelsen fungerer, og om der kommer nye unger på vingerne.«

Derudover arrangeres »Ørnens Dag«, hvor hele Danmarks befolkning på ottende år søger mod nærmeste ørneede for at opleve det store vingesus. Et forsøg på at give danskerne en god oplevelse og samtidig fremsætte budskaber om beskyttelse og havørnens vigtighed for Danmark.

OG her kunne denne lille fortælling så slutte med havørnen, der levede trygt, godt og beskyttet til sine dages ende. Det gør den bare ikke ... For da man i marts 2009 fandt en

død havørn nær det beskyttede fuglereservat Saltbæk Vig i Nordvestsjælland, lød ekkoet af ørnens fortidige klageskrig. Det store, gule næb var smadret. Den fredede rovfugl var blevet nedskudt.

Ornitologer var forargede og så episoden som noget, der satte os 100 år tilbage, til tiden hvor jægere skød på alt med næb og kløer. Og lægger man dertil de observerede havørne med haglehuller i vingerne samt to giftdræbte havørne ved Odense Fjord i 2010 og den havørn, der i juli 2011 faldt død om, mens den var ved at fortære en kat, der var fuld af det ulovlige insektmiddel carbofuran, så har ørnen endnu fjender i det danske land.

»Det skræker jo i hjertet, at så mange ørne er blevet dræbt,« siger Projekt Ørn Lennart Pedersen. »Sagerne er blevet politianmeldt, og der er udloddet dusører på både 50- og 60.000 kroner, men vi har altså endnu ikke fundet nogen skyldige, som kan forklare os, hvad fanden der foregår, og hvad deres interesse er? Om det er for sjov, eller fordi de vil beskytte et eller andet, de selv har i naturen, ved jeg ikke. Men jeg bliver rasende hver gang, og samtidig føler man sig meget magtesløs. Det er noget, vi skal have stoppet.«

»Kvajpander findes overalt,« siger naturvej-

leder og forfatter Erik Ehmsen. Han peger på, at indstillingen til havørnen er skiftet. Langt de fleste jægere i Danmark har en meget fin indgangsvinkel til havørnene, og i den brede befolkning ses rovfuglen ligesom den nytillkomne ulv snarere som en attraktion i den danske natur end en plage.

Det lollandske havørnepar, der temmelig ubevidst har lukket danskerne ind i deres dagligstue, har på kort tid fået over 1500 »likes« på Facebook, mens omtrent 70.000 danskere har besøgt hjemmesiden, der sender »live« fra reden. Samtidig har videnskaben sikret sig ny viden om havørnens adfærd.

»Det har eksempelvis været overraskende at se, hvor meget hannen har taget del i rugningen. Det fremstilles ofte, som om det kun er hunnen, der ligger på reden, men særligt om dagen har hannen altså også taget sin tørn,« siger biolog Jørn Dyhrberg Larsen fra Projekt Fokuseret Fugleforvaltning.

I skrivende stund er det dog ørnemor, der ligger på reden. Den grådunede unge skutter sig ved hendes bryst. Under hende er det sidste æg stadig ikke udklækket. Reden får næppe mere end ét nyt ørnoliv på vingerne i denne omgang. Men det ændrer ikke ved det samlede billede: Havørnen er tilbage.

»Vi kunne således bevise, at man bliver lykkeligere af at betale én euro mere i skat end af at tjene én euro mindre,« forklarer Bargain.

Det kunne umiddelbart minde ikke så lidt om forfatteren og litteraturkritikeren H.L. Menckens aforisme om, at »det store fremskridt i USA består i, at amerikaneren i dag betaler dobbelt så meget i skat, som han førhen tjente i løn.«

MEN ifølge Bargain giver det faktisk god mening: »Vi opfatter den ekstra euro som et bidrag til offentlige goder eller tjenester, som vi også selv får gavn af og som et moralsk bidrag til omfordelingen, der hjælper de fattigste. Begge dele er samtidig med til at styrke vores følelse af at tilhøre et fællesskab,« forklarer han.

Ifølge Bargain understøttes hans forskningsteams resultater af tidligere neurologiske studier som for eksempel Harbaugh, Mayr & Brugharts studie »Neural Responses to Taxation and Voluntary Giving Reveal Motives for Charitable Donations« fra 2007, der påviste, at velgørenhed og gavmildhed skaber en lykkefølelse blandt givnerne, fordi uselviske og altruistiske handlinger udløser endorfiner i hjernen. Og at obligatorisk bidrag – som skattetræk – påvirker de samme dele af hjernen.

Men Bargain understreger samtidig, at effekten udelukkende er positiv, hvis individet tydeligt kan se, at »skatten bidrager til samfundet og tjener et godt formål.«

Kan det mon være derfor, at Danmark i

de fleste undersøgelser som regel tæller med blandt klodens lykkeligste folk til trods for vores høje skattetryk?

Det mener i hvert fald Bargain. Ikke mindst når man sammenligner danskerne med franskmændene, der ofte tæller blandt klodens største sortseere.

»Skattemæssigt ligger vi ikke langt fra hinanden rent procentuelt. Men i Danmark synes I tilsyneladende, at skatten er en god måde at give afkald på jeres rigdom på. For på den måde at udjævne samfundets uligheder,« vurderer han.

Den danske glæde ved at betale skat kan med Bargains briller sandsynligvis henføres til, at det danske system er langt mere transparent, fordi vi har kildebeskatning og ekstrem transparens i forvaltningen, mens indkomstskatten i Frankrig kun udgør en lille del af den samlede skat og alt er meget uigennemskueligt og bureaukratisk.

»I Frankrig er systemet fuldstændig uigennemskueligt med en hel masse særlige forhold for visse erhvervsgrupper, skattehuller og undtagelser. Der er absolut ingen, der forstår eller kan gennemskue systemet. Ikke engang de folkevalgte,« siger han.

Olivier Bargain er imidlertid helt overbevist om, at man kunne øge befolkningens glæde ved at betale skat ved at omkalfatre og forenkle systemet og indføre en helt enkel progressiv kildebeskatning.

»Det ville tilmed også gøre det hele mindre tungt og bureaukratisk og dermed også billigere,« tilføjer han.

Den netop afgåede franske budgetminister Jerome Cahuzac, som måtte forlade posten i utide på grund af en større skandalesag om skat. FOTO: AFP/SCANPIX